

פרשת בולגריה

בשעות הבוקר המוקדמות של יום ה'27 ביולי 1955, הופל מטוס נוסעים של אל-על מדגם קונסטליישן, ובו 58 נוסעים ואנשי צוות, מעל טריטוריה בולגרית. המטוס שהיה בטיסה שיגרתיית בקו פאריס-וינה-איסטנבול-לוד, נסחף, כפי שהתברר אחר כך, על ידי רוח עזה, בשעה שטס בפרוץ דור האוויר היוגוסלבי, סטה מדרכו ונכנס אל תוך שטח בולגריה.

לדברי הבולגרים חדר המטוס למרחק של כ-200 קילומטר לתוך שטח בולגריה, טס מעל איזורי הגנה סודיים ביותר בגבול הבולגרי-יווני, לפני שירות בידי שני טייסי מיג בולגריים, התפוצץ באוויר וכל נוסעיו נהרגו.

במשך 24 השעות הראשונות הטילו ה' בולגרים איפול על הפרשה. אולם מייד אחר כך, כשהתבררה להם הטעות שבהפלת המטוס, איפשרו לוועדת חקירה ישראלית להיכנס לשטח בולגריה ולחקור בעצמה את נסיבות הפלת המטוס. עוד יותר מזאת: ב'2 באוגוסט 1955 פירסמה ממשלת בולגריה הודעה רשמית, בה הודחה באשמתה המחולטת באסון מטוס אל-על, הביעה את צערה על המיירה, הבטיחה להעניש את הטייסים האשמים בהפלת המטוס והביעה נכונותה לשלם פיצויים לקרובות.

לפי ממצאי החקירה הבולגרית נטען כי המטוס טס כ-12 דקות בתוך שטח בולגריה, הוחר על ידי טייסי מטוסים בולגרים ונדרש לנחות בשדה תעופה בולגרי. לדברי רי הבולגרים לא נענה טייס המטוס לדרישה, המשיך בדרכו, ואז נורה המטוס ופרץ באוויר.

לפי ממצאי ועדת החקירה הישראלית סטה אז המטוס רק 33 מילין ימיים מנת"ב, בגלל הרוח החזקה, נפגע במאת כדורים ממכונת ירייה של מטוס, מרקטות ומפגזים של תותחי נ.מ. בולגריים.

מהחלונות והבחינו במטוסים הישראליים. ה' סיפור על הווילונות אינו יכול להיות אמת. כשיש כמה נוסעים במטוס כזה, הוא כימעט מלא. על כל פנים, מוכרח היה להיות ראש מאחורי כל חלון. המטוסים הישראליים היו במרחק כמה מטרים ממנו. איך ייתכן שלא ראו שיש אנשים במטוס? גם הסיפור שבו הועיטו את הציבור במשך שלושה ימים — כאילו המטוס הלובי הוריד את הגלגלים והתכונן לנחיתה — עומד בספק. בהקלטת הקופסה ה' שחורה נשמע רחש הדומה להורדת גלגלים, אבל אין סימן לכך בשיחות הטייסים.

ל פי התיאור הרשמי, התחילו כאן נסיונות שונים, חוזרים ונישנים, לצוות על הטייס הלובי להנחית את מטוסו. תחילה נתנו לו סימנים ביד, שלא על פי הנהוג הבינלאומי. לאחר מכן נתנו לו את הסימן הבינלאומי המוסכם, ניצעו בכנפי מטוסי הקרב.

שאלה: איך זה קרה שהטייס הלובי לא הזכיר את הדבר אף כי אחר מדבריו המוקלטים, החיצוניים והפנימיים?

הוא מדבר על "מיגים" העוקבים אחריו. הוא מחליף על כך דברים עם מיגדל הפיקוח בקאהיר ועם חבריו. אבל אין הוא מזכיר אף במילה אחת שנצטוו לנחות על ידי מטוס שטס לפניו וניצע בכנפי לפי הסימן המוסכם הבינלאומי? אין ספק שלא ראה שום הוראה כזאת, אף שהטייסים הישראליים היו, לדבריהם, במרחק כמה מטרים ממנו, לידו ולפניו.

יש כאן סתירה מוזרה ביותר. אפשר לצרף לכך את העובדה שהטייסים הלוביים לא זיהו את המטוסים. הם לא ידעו שהם פאנטומים, אף שהפאנטום שונה לגמרי מן המיג, גם במימטר מנר עיני. הם לא זיהו את המיג דויד. האם זה קרה בגלל טימטוס בלתי מובן? או שמא היה המרחק גדול יותר מכמה מטרים? שמא לא עברו הטייסים לפני עיניו, במרחק ארבעה מטרים, כפי שהם טוענים?

שאלה: באיזו מידה עומדים דיווחי הטייסים הישראליים במיבי תן הביקורת, לאור ההקלטות של המטוס הלובי?

שאלה: באיזו מידה חופפים דיווחים אלה, שנמסרו לציבור אחר מעשה, עם הדיווחים שנמסרו עידיהם לפיקוד הישראלי בשעת מעשה?

נחזור עתה מה נעשה במוחו של האיש שנתן את הפקודה — הרמטכ"ל/או שריהביטחון. ובג במוח מפקד חיל-האוויר שהציע להם את ההחלטה שתקבלה. נניח שלא ידעו אם יש אנשים במטוס. נניח שהאמינו כי הטייס קיבל פקודה לנחות, ולא ציית לה.

מה יכלו, מה היו צריכים, לחשוב? לפניהם היה מטוס אורחי. הוא היה מסומן בשם חברת תעופה ערבית אורחית. היה מקום לחשב, כי מטוס כזה יכול לשמש כמשיר לביצוע מזימה בישראל. הוא יכול היה להיות מופעל בידי אירגון לוחם עויין. הוא יכול היה לשאת פצצות רבות-עוצמה. אמנם, קצת מוזר שאירגון כזה ישמש דווקא במטוס הנושא שם ערבי, במקום לכנות את השם, לפחות, אך החשב עצמו מוצדק, והאיש האחראי חייב היה לקחת אותו בחשבון.

מותר היה לו לקחת בחשבון שהמטוס עבר את מסך-הראדאר המצרי, ולא עוכב, ושגם המטוסים הישראליים הונקו לקראתו באיחור, בקיצור, מטוס חשוד. אולם רק חשוד. אדם בעל התמצאות בענייני אוויר, כמו מפקד חיל-האוויר, ידע שיכול להיות חסבר תמים ופשוט לכל התופעות האלה — כפי שאמנם היה. בכל השלבים, היתה האפשרות של טעות סבירה יותר מהאפשרות של כוונה עוינת. לאור זה היתה צריכה להתקבל ההחלטה אילו היה המטוס בדרכו לא פנים ישראלי, לעבר מרכיזי-אוכלסייתא, היו צריכים לייחס חשיבות יתרה לנסיבות המחשודות. אך ברגע שהמטוס הסתובב וטס לעבר מצריים, מאבדות נסיבות אלה מהחשיבות, וגוברת האפשרות שזהו מטוס שטעה. מטוס עויין המתקרב לת"א, מותר להש' תמש נגדו באמצעים. מטוס אורחי הבורח לעבר מצריים, אסור לפתוח עליו באש.

אמנם סטה מדרכו או חששו שיטטה. הם לא עשו כדי לאלצו לחנות — אם אמנם חשבו שהוא מנסה לחנות. הם לא עשו כדי להדריכו, אם אמנם שיערו שאבדה לו הדרך. הם עשו עליו כדי להשמידו."

למחרת האסון כתב אז הד"ר עזריאל קר" לייב, עורך מעריב, במאמר מערכת ראשי: "במשך עשר דקות תמימות עשו 4 מטוסי קרב על המטוס הישראלי האורחי חסר הישע. הם לא עשו כדי להניסו — אם

עליך להחליט תוך כמה שניות. אתה הוד, או דוד, או דיין. קרא את האפשרויות עוד פעם. אם אתה מחליט לפתוח באש על המ'טוס, והוא מטוס אורחי מלא נוסעים — אתה הורג עשרות אנשים חפים מפשע. אולי בני עמים רבים. גבלים ונשים וילדים. וההשלכות הבינלאומיות — הפוליטיות, התעמולתיות, הדיפלומטיות — תהיינה נוראות.

אם אתה מחליט לתת לו לחמוק, והוא מטוס-יריגול שצילם — סבלת נזק מסויים. לא נזק נורא. מפני שמטוסי-יריגול סובייטיים ויווניים סובייטיים כבר צילמו כל מה שיש לצלם בשטח זה מאות פעמים. ואולי עשו זאת גם מטוסים ערביים. אם זהו מטוס-מתאבד, והוא יפוצץ עצמו בין מעוזי צה"ל — שום נזק נורא לא יכול להיגרם, כי המערך הישראלי חפור היטב, ויש להניח שהוא מחוסן מפני הפצצות מכל סוג שהוא. הדיבורים על "מיתקנים" מיסתוריים שיש להגן עליהם הם חלק משיטת-המוח, ונועדו לכסילים. סף עליו השיקול האנושי הפשוט — אינך פותח באש על מטוס אורחי, כשאין כל הוכחה לכך שאינו אורחי — אלא כשיש לך סיבה מוכרעת, חד-משמעית, שאינה נ"ת לעירעור.

שום סיבה כזאת לא היתה. אילו היתה, היינו שומעים אותה מומן. נכון, הזמן היה קצר. אבל אתה אמן על החלטות מהירות בשעת-צרה. אם אתה הוד, או דוד, או דיין.

שאלה: איך יוכל היה האיש, בנסיבות אלה, להורות על פתיחת אש?

זוהי שאלת השאלות. השאלה שהודקרה השבוע לעיני הציבור הישראלי, והעולמי כולו, כמו כיפת-החרמון מרמת-הגולן.

המטוס לא רוסק באוויר. הוא הת' רסק על הקרקע. עובדה זו הביאה לאחת הסענות המוזרות ביותר שנשמעו השבוע. אומרים: לא פתחו באש כדי לפוצץ. פתחו באש רק כדי להכריח אותו לנחות.

ירכום ההקלטות מתוך הקופסה השחורה פותר, למעשה, את כל התעי' לומות שליוו את הפרשה.

שאלה: מתי נמצאה הקופסה השחורה? כמה שעות או ימים עברו בין גילויה ובין מסירת תוכ' נה לציבור?

כל ילד יודע בימינו שיש קופסה כזאת. בכל זאת התייחס אליה דיין, בליל שבת, בתמימות עילאית. "נאמר לו" שצריכה